

YENİ ANAYASA, YENİ PARADİGMA

Üstün BOL

İmparatorluklarla ulus devletleri birbirinden bariz şekilde ayıran bir şey varsa bu da korkuları olmalı! İmparatorluklar var olmalarını çok kültürlü, çok dinli yapılarını barış içinde bir arada tutmaya borçlu iken, ulus devletler var olmalarını insanların tek tipleşirmeye, birbirine benzetmeye, farklılıkları asimilasyon yoluyla “mamul ürün”leşirmeye borçlu olmalılar.

İmparatorluklar ilk tehdit ve düşman olarak dış güçleri değerlendirirken, ulus devletlerde ilk düşman/tehdit iç kuvvetlerdir. Bu nedenle imparatorluklar -daha büyük düşündükleri için- iç huzuru güçlü olmanın ve “dış düşman”a karşı her zaman hazır olmanın formülü olarak kullanırken, ulus devletçiler terbiye edilmeleri gereken ilk tehdit olarak ülke içindeki farklılıkları görmüşlerdir.

Bu, imparatorlukların insan merkezli bir devlet yapısına sahip olduğu anlamına gelmez elbette. İmparatorluklar da tıpkı ulus devletler gibi zamanı geldiğinde “çıban başlarını” ezmeyi ve haddini bildirmeyi bilmektedir. Ve fakat imparatorluklar “sistem”le barış içinde yaşadığı sürece farklılıkları yok etmeyi ve her şeyi tekdüzeleşirmeyi de düşünmemişlerdir. Ulus devletle imparatorluklar arasındaki temel farklardan biri de bu olmalıdır. Ulus devlete göre herhangi bir “tehdit” içermiyorsa bile farklılıklar terbiye edilmeleri, dönüştürülmeleri gereken unsurlardır!

Ulus devlet kavramı bir Avrupa hastalığı olan ırkçılığın sonucudur. Ulus devlet hastalığının dünyaya Avrupa’dan ihraç edilmesi de bunun bir göstergesidir aslında. Alman, İtalyan, İngiliz, Fransız ulusçuluğu bugünde en aktif ve en kaba şekilde yaşanmaktadır ve fakat ne hikmetse bu ilkel ve kaba dünya görüşü, pazarlama gücünün de etkisiyle uygarlık, medeniyet gibi sunulmaktadır insanlığa. Bu pazarlamanın neticesinde ise “geri kalmış toplumlar”da ırkçılık ve ulusçuluk yükselen bir değer olarak karşımıza çıkarılmaktadır.

Referansımız 1921 Anayasası!

Birinci dünya savaşının ardından İmparatorluk bakiyesi topraklarda işgal güçlerine karşı farklı düşüncelerde direnişler örgütlenmiş, Meclisi Mebusan üyelerinin bir kısmı ile bu direniş ve örgütlenmeler millet meclisini teşekkül ettirerek 1921 anayasasını kabul etmiştir. 1921 Anayasası farklı etnik kimliklerden temsilcilerin, seçimle belirlenen Meclisi Mebusan üyelerinden ve Kuvayi Milliye temsilcilerinden oluşmaktadır. Genel olarak bir çerçeve anayasa hükmünde olan 1921 anayasası genel hükümlerden ibaret olmakla birlikte, ademi merkeziyetçi bir yapı ile yerel yönetimlerin otoritesi üzerine kurulu bir genel yapı tasavvur ediyordu. Bu yapı

sağlık, eğitim, ticaret gibi hususları bir nevi muhtariyet çerçevesinde mahalline bırakmakta ve bugünkü anlamıyla güçlü bir yerel yönetim yapısını amaçlamaktadır. Bu genel yapının üzerinde de “devlet”i adalet, güvenlik, iç ve dış siyaset gibi bütüncül alanlar ile uluslararası ve uluslararası alanda temsil ile yetkilendirilen bir üst organ olarak meclis (parlamento) bulunmaktadır.

(1921 Anayasası farklı etnik kimliklerin mutabakatı ile ve günün şartlarına uygun olarak kabul edilmiştir. Günümüzde ise bu madde Kürt sorununun çözümüne ilişkin birebir örneklik teşkil edemese de yol gösterici bir fonksiyon icra etmektedir. 1921 anayasasında güçlü yerel yönetim ve muhtariyet şu şekilde ifade bulmaktadır:

1921 Anayasası madde metni: “Vilâyet mahalli umurda manevi şahsiyeti ve muhtariyeti haizdir. Harici ve dahili siyaset, şer’i adli ve askeri umur, beynelmilel iktisadî münasebat ve hükûmetin umumi tekâlifi ile menafii birden ziyade vilâyata, şâmil hususat müstesna olmak üzere Büyük Millet Meclisince vaz edilecek kavanin mucibince evkaf, Medaris, Maarif, Sıhhiye, İktisat, Ziraat, Nafia ve Muaveneti içtimaiye işlerinin tanzim ve idaresi vilâyet şûralarının salâhiyeti dahilindedir.”

1921 Anayasasının paradigmasından yola çıkarak ve aslında ülkenin kurtuluş, devletin kuruluş felsefesini de dikkate alarak “**etnik temele dayanmayan**” bölgesel yapılar (Bölge Valilikleri, Amerikan, Alman eyalet modelleri) vasıtasıyla onlarca yıllık Kürt sorununa çözüm üretilebilir.)

Devletin kuruluş aşamasında farklı etnik kimlikleri bir araya getiren bu çerçeve 1924 yılında bir yarılmaya uğramış ve farklı etnik kimlikler temelinde inşa edilmesine karar verilen devlet yapısı bir anda tektipçi bir noktaya evrilmiştir. Birlikte savaşan, birlikte direnen ve bedel ödeyen toplumlar 1924 anayasası ile yeni bir şekillendirmenin öznesi haline getirilmiştir. Devlet yapısındaki bu ani değişiklik beraberinde inkâr ve asimilasyonu getirmiş, bu nedenle de ülkenin farklı bölgelerinde isyanlar baş göstermiştir. Bu isyanlar dini ve etnik kökenli isyanlar olarak genel bir sınıflandırmaya tabi tutulabilir.

Nasıl olmuştur bu? 1924 Anayasasını kabul eden meclis kimlerden oluşmaktadır? 1921 Meclisine göre emir komuta zinciri içerisinde çalışan bir meclis vardır 1924’de. “Önder”, vekilleri kendisi belirlemekte, kendisi seçmekte, sadakat esasına göre meclis teşkil edilmektedir. Bu meclis yapısının doğal sonucu olarak da ulus devletçi 1924 anayasası çıkmaktadır ortaya.

1921 Anayasası ile temelleri atılan 1923 Cumhuriyetine karşı, 1925 yılında “Laik Türk Cumhuriyeti” inşa edildiğinde bu ulus devletçi, laik ve tek tipçi devlet algısına karşı Kürdistan

coğrafyasından ilk itiraz yükselmiştir. İtirazın sahibi, ileride itirazının bedelini ödeyecek olan Şeyh Said'tir. (Şeyh Said isyanı salt etnik bir isyan olarak değerlendirilemez, ancak diğer dini eksenli isyanlardan etnik talepler barındırması nedeniyle ayrılabilir) Dini itirazlar ise Said-i Nursi/Kürdi örneğinde olduğu gibi şiddet kullanmadan yükselir. Şiddet içermemesine rağmen Said-i Nursi'de itirazlarının bedelini sürgünlerle, zindanlarla, zehirlenmelerle ve sürekli takibat altında tutularak ödeyecektir. Bu geleneğin devamında ise çeşitli legal partiler vasıtasıyla itirazlar, nispeten sivil düzeyde ama hep artarak canlı tutulmuştur. İlerleyen zamanlarda etnik temelli itirazlar da 1984 yılına gelinceye kadar çeşitli boyutlarda devam eder, 1984'den sonra ise kitleselleşerek devlet açısından önlenemez bir hal alır.

1924 Anayasasını referans alan zihinler etnik ve dini kimlikleri devlet için tehdit olarak görmüş, etnik anlamda "Türkleştirme dini anlamda "Sünnileştirme (bu bağlamda diğer mezheplere rağmen Hanefileştirme) yoluna gitmiştir. Devlet elbette Sünnilik ve Hanefilik kavramlarına "kendince" anlamlar yüklemekte ve bu anlama/tanıma uymayanlara da rüştünü ispatlamaktadır! Bu projeye itaat etmeyen, etnik ve dini kimliğini muhafaza etmeye çalışan herkes doğal düşman olarak algılanmış ve gerektiğinde bu düşmanlar "hal" yoluna gidilmiştir.

1924 Anayasasının çizdiği doğrultuda toplum değiştirilmeye, insanlar eski bağlarından, kimliklerinden kopartılarak yeni bir kültür inşa edilmeye çalışılmıştır. Dil devrimi, kılık kıyafet devrimi, ölçü ve tartıda yapılan değişiklikler, takvim düzenlemesi, eğitim ve dini bürokraside düzenlemeler ulus devlet projesinin başarısı için yapılan çalışmalardır. Bu proje 1924 yılından bugüne kadar millet hafızasına farklı dozlarda enjekte edilmiş, kimi siyasi hareketlerin korkuyla karışık ve çekinik itirazları en ağır şekilde cezalandırılarak bütün muarızlar hizaya sokulmaya çalışılırken, ulus devlet projesinin askeri ve siyasi bürokrasinin hücrelerine kadar yerleşmiş olduğu tetkik edilmiştir. Bugün için dahi devlete vaziyet eden siyasi otorite değişmiş olmasına rağmen, hastalığın tam olarak bünyeden atılabildiği söylenememektedir.

Gelinen noktada varlığını baskı ve şiddetle kabul ettirmeye çalışan ulus devlet projesi iflas etmiştir. Bu proje ardında gözyaşı, zulüm ve ödenmiş bedeller dışında hiçbir şey bırakamamıştır.

Yeni Anayasa, Yeni Paradigma

Anayasalara ihtiyaç duyulmasının nedeni mevcut anayasanın günün ihtiyaçlarına karşılık veremeyeceğinin anlaşılması ve gelecek tasavvurunun mevcut anayasa ile kurulamayacağına görülmesidir.

Güvenlik temelli politikaların Kürt sorununu çözemediği, Kürtler dışındaki diğer etnik kimlikleri de tanımadığı, bununla birlikte onlarca yıldır dindar insanlar üzerinde gerek kılık kıyafet özgürlüğü gerekse örgütlenme hakları üzerinde demoklesin kılıcı gibi sallanan bir anayasa yapısının olduğu, Müslümanlar dışında farklı dine mensup ülke yurttaşlarının ayrımcılıkla karşı karşıya kaldığı görülmektedir.

Diğer yandan ülkenin kendine referans aldığı liberal kapitalist düzen göz önüne alındığında “Açık Pazar” kriterleri açısından da mevcut anayasa yeterli gelmemektedir. Kamuoyunda oluşan “yeni anayasa” talebinin aslında bu iki temelden kaynaklandığı söylenebilir. Bir yanda hak ve özgürlükler temelinde talepleri içeren bir muhteva, diğer tarafta neo liberal, kapitalist çizginin “ticari” kaygılarından oluşan bir siyasa!

Her ne gerekçeyle temellendiriliyor olursa olsun yeni anayasa seçimlerden sonra ülke insanının en temel beklentisidir. Yeni anayasa çalışmalarında toplumla siyasal partilerin durduğu yeri belirleyen unsur da 1921 ve 1924 anayasalarıdır. Geniş toplum kesimleri (özellikle yaşanan sorunlara çözüm arayan halk kitleleri) 1921 anayasasının kapsayıcı, bütünleştirici yapısını referans alırken mecliste temsil edilen neredeyse bütün siyasal aktörlerin ulus devletçi 1924 anayasasından yana olmaları manidardır. Neredeyse bütün siyasal aktörlerin değiştirilmesi teklif dahi edilemez maddelerde mutabakata varması (kimisi kerhen de olsa) dikkat çekicidir. Anadilde eğitim ve vatandaşlık tanımı gibi normal ülkelerde tartışılması dahi abes olan konuların anayasanın önündeki en temel engeller olarak siyaset mekanizması tarafından sunulması ise ulus devletçi yapının bünyelere ne oranda sirayet ettiğini göstermesi açısından önemlidir.

Yeni anayasa her sorumluluk sahibi birey için, bugüne kadar hakları çiğnenen, gaspedilen, dezavantajlı hale getirilen gruplara karşı adalet borcu olduğu gibi, bizden sonraki nesillere yaşanabilir bir ülke bırakma ödevidir. Bu çerçevede her birey üzerine düşen sorumlulukları hakkıyla yerine getirmelidir.

<https://www.blogger.com/blog/post/edit/3997598546383291332/5798749279705853848?hl=t>

ı